

Eva Heiskanen, Mikko Jalas, Jenny Rinkinen ja Helka Kuusi

Paikallisen ilmastotoiminnan muodot ja mittakaavat

Tapaustutkimus hiilineutraaliksi pyrkivästä kunnasta

Forms and scales of local climate action: case study of a municipality aiming for carbon neutrality

Local communities have recently been recognized as a central locus for grassroots climate action. Most of the research on local climate action investigates communities that are particularly innovative and actively engaged in combating climate change. Yet climate change, while raising concern among a wide spectrum of European citizens, is clearly not an ever-present issue for most people in their everyday lives. Hence, it is interesting to explore how ‘ordinary’ people get engaged with climate action in their community and how it starts to make sense to them in their daily lives. As empirical data, we examine the emerging notions and practices of local climate action in one rural Finnish municipality, Mynämäki, which became involved in a climate action programme. We build on interviews with individuals identified as being active in local affairs or in climate-related activities and with ‘ordinary’ residents. Our analysis explores how climate action is linked to various solutions (such as new heating systems), what kinds of practices emerge under the umbrella of local climate action and on what kinds of scales does ‘local climate action’ occur. We conclude that a broad scope of solutions is important for the credibility of the climate action programme but it does not necessarily empower ordinary citizens for climate action.

Keywords: activists, climate change, community, ordinary people

Johdanto

Valtiot ovat päävastuussa ilmastonmuutoksen torjunnasta. Viime vuosina mukaan ovat heränneet myös kunnat ja muut paikallisyhteisöt. Tutkijoita paikallinen aktivoituminen kiinnostaa, koska paikallisyhteisöt tarjoavat kansallisvaltiota pienemmän, läheisemmän ja merkityksellisemmän toimintakentän. Samalla ne tarjoavat mahdollisuuden ylittää tiettyjä esteitä, joita yksittäiset kansalaiset ja kuluttajat kohtaavat yrittäessään toimia ilmastomyötäisemmin. Yhteistyössä voidaan muuttaa arkielämän ehtoja, kuten paikallisten

kauppojen tarjontaa tai energiainfrastruktuurin tarjoamia mahdollisuuksia.

Tähänastinen keskustelu paikallisesta ilmastomuutoksen torjunnasta (eli jatkossa ilmastotoiminnasta) on keskittynyt lähinnä ryhmiin, jotka ovat poikkeuksellisen innovatiivisia. Britanniassa on tutkittu ruohonjuuritason liikkeitä, jotka kehittävät uusiutuvaa energiaa, energiansäästöä ja kestäviä elämäntapoja omaehtoisesti (Walker 2011). Suomessa tutkimusta on tehty esimerkiksi kaupunkiympäristössä ruohonjuuritasolla toimivista aktivisteista, jotka tähtäävät paikallisen kaupunkitilan muokkaamiseen (Tamminen 2007) sekä ekokylistä, joissa asukkaat

yhdessä rakentavat kestäviä asumismuotoja (Palttala & Erat 2009). Useimmat tutkitut tapaukset koskevat nuoria, koulutettuja ja verkottuneita ihmisiä, joiden on helppo järjestäytyä ja alkaa edistää uusia ajatuksia.

Tähänastisessa paikallisen ilmastotoiminnan tutkimuksessa ei ole paljon pohdittu sitä, miten laajasti omaksuttavia urauurtavien aktiivien ajatukset ja toimintatavat ovat. Paikallisuuden ja yhteisön käsitteitä ei myöskään ole juuri problematisoitu. Tässä tutkimuksessa pyrimme vastaamaan näihin kysymyksiin tutkimalla paikallista ilmastotoimintaa varsinaissuomalaisessa kunnassa, Mynämäessä, joka on mukana kansallisessa Hiilineutraalit kunnat (HINKU) -hankkeessa. Suomen ympäristökeskuksen koordinoimassa HINKU-hankkeessa useat pienet suomalaiset kunnat ovat sitoutuneet ylittämään kansalliset tavoitteet ja yhdistäneet hiilidioksidipäästöjen vähentämisen paikallistalouden kehittämiseen (Seppälä & Tenhunen 2010; Mickwitz *et al.* 2011). Tällaista sitouttamista pidetään tärkeänä kansallisen ilmastostrategiatyön toimeenpanossa (Juhola *et al.* 2011). Vuosina 2007–2011 alkuperäiset viisi HINKU-kuntaa olivatkin vähentäneet päästöjä 12–18 prosenttia vuodessa (Pietiläinen *et al.* 2013). Lisäksi hankkeessa on saavutettu työllisyysvaikutuksia ja edistetty yritysten ja kuntien välistä yhteistyötä (Vainio & Raitanen 2012). Kyse ei ole varsinaisesta ruohonjuuritasolta lähteneestä hankkeesta, vaan kansallisesti koordinoituna kuntaorganisaatioiden sitoumuksesta. Hankkeessa on alusta lähtien kuitenkin painotettu sekä paikallisuutta että kansalaistoimintaa. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole vielä tutkittu, onko kuntaorganisaation, yritysten ja muiden hankkeen aktiivien ohella saatu mukaan myös tavallisia kuntalaisia eikä sitä, miten paikallinen ilmastotoiminta näkyy kuntalaisten arjessa.

Ilmastomuutosta voidaan torjua paikallisesti monella eri tavalla, eri toimijoiden kokoonpanoilla ja eri mittakaavassa organisoituen. Olemme erityisen kiinnostuneita kansalaisten roolista sekä eri tahojen yhteistoiminnan mahdollisuuksista, joita molempia painotetaan kirjallisuudessa. Selvitämme 1) minkälaisin hankkein ilmastomuutosta torjutaan paikallisesti ja 2) keitä paikallisiin ilmastohankkeisiin osallistuu. Näin pureudumme siihen, 3) minkälaisilla foorumeilla ja missä mittakaavassa (perhe, ystävät, naapurusto, yhdistykset, kunta, paikallistalous) paikallista ilmastotoimintaa tehdään. Näiden kysymysten avulla pohdimme eri paikallistason toimijoiden roolia sekä sitä, miten *paikallisuus* ja *paikallisyhteisö* määrittäytyvät asukkaiden ilmastotoiminnassa.

Tutkimusta varten olemme haastatelleet sekä tavallisia kunnan asukkaita että HINKU-hankkeessa

aktiivisemmin mukana olevia toimijoita. Hyödynnämme myös kokemuksia ja havaintoja, joita olemme saaneet käynnistäessämme (ulkopuolisina) HINKU-hankkeeseen liittyviä aloitteita paikkakunnalla. Esittelemme ensin aikaisempaan tutkimukseen perustuen paikallista ilmastotoimintaa ja yhteisöjen rooliin kohdistuvia odotuksia ja pohdimme, minkälaisesta yhteistoiminnasta ja toiminnan mittakaavasta paikallisessa ilmastotyössä on kysymys. Empiirisen aineistomme valossa tarkastelemme, mitä ja kenen toimintaa paikallinen ilmastotoiminta on Mynämäessä sekä minkälaisessa paikallisyhteisön mittakaavassa ilmaston hyväksi toimitaan.

Yhteisönäkökulma paikalliseen ilmastotoimintaan

Ilmastomuutos näyttää nykyään kansalaisille uhkaavana mutta etäisenä ongelmana. Se on globaali ongelma, johon tutustutaan yleensä median välityksellä ja josta puhuvat tiedemiehet ja kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin osallistuvat korkeat virkamiehet. Kuten useat muutkin ympäristöongelmat, ilmastomuutos on monimutkainen ja abstrakti ongelma, jossa syytä ja seurauksia on vaikea yhdistää toisiinsa (Yearley 1996). Ilmastomuutoksen taustalla on kestävä, yhä kasvava maailmanlaajuinen kulutus, erityisesti fossiilisten polttoaineiden kulutus. Tästä syystä kuluttaja on haluttu saada mukaan ilmastotalkoisiin, ja kuluttajia herätellään muun muassa laskemaan hiilijalanjälkeään. Tähän liittyvää ilmastotoimintaa ovat kulutustottumusten muutokset, kuten huoneilmalämpötilan lasku energian säästämiseksi tai ikkunoiden vaihtaminen entistä energiatehokkaampiin, autoilun välttäminen sekä kasvispainotteisempaan ruokavalioon siirtyminen (Ilmastodieetti 2010).

Yhteisöllä väitetään olevan yksittäisiä kuluttajia tai kansalaisia parempi mahdollisuus ”muuttaa pelin sääntöjä”. Yhteisöt voivat kyseenalaistaa ja uudistaa konventioita, luoda uutta infrastruktuuria ja muokata sosiaalisesti juurtuneita käytäntöjä sekä lievittää sosiaalisia dilemmoja varmistamalla, että muutkin osallistuvat yhteisen ympäristön suojeluun (Heiskanen *et al.* 2009; Middlemiss *et al.* 2010; Young & Middlemiss 2012). Yhteistoiminnan uskotaan olevan myös voimaannuttavaa, eli sen ajatellaan lisäävän yksittäisten ihmisten kykyjä, mahdollisuuksia ja valtaa sekä uskoa omiin mahdollisuuksiinsa (Heiskanen *et al.* 2009). Tällaisessa tapauksissa ilmastotoimintaa voivat olla edellä mainittujen kulutusvalintojen lisäksi esimerkiksi yhteinen tiedonkeruu ja toisten herättely, yhteishankinnat tai yhteinen poliittinen toiminta (Heiskanen 2011).

Ilmastopolitiikassa on innostuttu paikallisyhteisöjen merkityksen korostamisesta uutena näkökulmana ilmastotoimintaan. Näin etenkin Iso-Britanniassa (Walker 2011), jossa valtio jakaa erityisesti paikallisyhteisöille suunnattuja avustuksia energia- ja ilmastohankkeisiin (Seyfang *et al.* 2012). Kiinnostukseen on useita syitä. Ensinnäkin paikallinen vastustus esimerkiksi tuulivoimaa kohtaan on ollut huomattavasti vähäisempää siellä, missä paikalliset ihmiset ovat itse mukana aloitteentekijöinä. Energiansäästöön tai kotitalouskohtaisiin investointeihin tähtäävissä hankkeissa on painotettu paikallisten kansalaisjärjestöjen ja asukasaktiivien kontaktipintaa ja paikallisolojen tuntemusta. Hankkeita voidaan räätälöidä asukkaiden tarpeisiin, kun lähestytään suhteellisen pientä ja homogeenista yhteisöä (Walker & Devine-Wright 2008; Walker 2011). Lisäksi viime vuosina paikallinen ilmastotoiminta on havaittu myös mahdolliseksi ruohonjuuritason innovaatioiden lähteeksi. Oletuksena on, että yhteisöt keksivät omaleimaisia ratkaisuja ensin omiin erikoistarpeisiinsa ja kehittävät niitä edelleen laajemmin omaksuttaviksi suojatussa paikallisessa kontekstissa (Seyfang & Smith 2007; Raven *et al.* 2008). Paikallinen ilmastotoiminta ei siis ole ainoastaan tunnettujen ratkaisujen levittämistä ja käyttöönottoa, vaan aktiivisten paikkakuntien ajatellaan voivan muotoutua valtakunnallisen ilmastopolitiikan kannalta merkittäviksi esimerkeiksi ja jopa innovaatioiden lähteiksi (Raven *et al.* 2008; Seyfang *et al.* 2012; Dusy 2013). Ajatus paikallisyhteisöistä vapaan ja innovatiivisen kansalaistoiminnan kenttänä on houkutteleva, ja se näkyy myös suomalaisissa politiikkadokumenteissa (esim. YM 2012). Lämpimiä tunteita herättävä käsite kaipaa kuitenkin tarkentamista.

Paikallisen ilmastotoiminnan mittakaavat

Gordon Walker (2011) on tunnistanut useita erilaisia merkityksiä, joita käytetään puhuttaessa paikallisesta ilmastotyöstä ja yhteisöistä. Näitä ovat muun muassa yhteisö kollektiivisena toimijana, yhteisö yksilön yläpuolella mutta yleensä paikallishallinnon alapuolella olevana tasona, yhteisö paikkana, yhteisö sosiaalisten suhteiden verkostona, yhteisö konkreettisten, vapaaehtoisten toimien prosessina sekä yhteisö identiteettinä. Keskustelu paikallisyhteisöistä ilmastotoiminnasta puhuttaessa viittaa toiminnan mittakaavaan, joka on yksittäistä kuluttajaa suurempi mutta kansallisvaltiota pienempi (vrt. Fine & Harrington 2004). Se viittaa toimintaan, joka ei ole pelkästään yksittäisten ihmisten yksinäisiä valintoja markkinoilla vaan

jossa muodostetaan yhteisiä merkityksiä, tunnustetaan jäsenyyksiä ja mobilisoidaan muita. Tällaista toimintaa voi olla hyvinkin eri kokoisissa paikallisyhteisöissä.

Pienin ja läheisin yhteisön merkitys voi olla oman arjen piirissä. Kulutussosiologit ovat osoittaneet, että arkinen uusintaminen – paikasta toiseen liikkuminen, kodin lämmittäminen, ruoan valmistaminen, laskujen maksaminen ja pyykin pesu – ovat juurtuneita sosiaalisesti jaettuun rutiineihin (Wilk 2002; Shove 2003), ja kulutuksella pyritään ylläpitämään perheen ja lähipiirin hyvinvointia sekä vahvistamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta (Miller 1998). Pienin paikallisyhteisö voi siten koostua perheestä, lähisuvusta ja aivan läheisimmistä ystävistä, joita nähdään lähes päivittäin ja joiden kanssa hoidetaan arkista uusintamista ja luodaan arjen merkityksiä.

Arjen huolia ratkotaan myös asuinyhteisön tai naapuruston mittakaavassa. Asuinyhteisössä saateen kiinnittää huomiota esimerkiksi turvallisuuden ja palvelujen saatavuuteen. Samoin yhteisön sisäisten sosiaalisten suhteiden arvo tunnustetaan ja moni hakeekin asuinalueeltaan juuri yhteisöllisyyttä tai yhteishenkeä (Heiskanen & Ahlqvist 2005). Mari Riipinen (2006) määrittelee yhteisön niiksi paikallisiksi sosiaalisiksi suhteiksi, jotka ovat kodin ja perheen ulkopuolella, mutta kotoisampia kuin persoonattomat instituutiot.

Paikallisyhteisö voi myös viitata perinteiseen yhdistystoimintaan ja yleiseen ”yhteisiin asioihin osallistumiseen”. Ilmastotoiminnan kannalta olennaisia yhdistys- ja yhteistoiminnan muotoja ovat esimerkiksi asukasyhdistykset, kyläyhdistykset tai ympäristöjärjestöt. Juuri näiden hankkeisiin on muun muassa Iso-Britanniassa suunnattu paikallisen ilmastotoiminnan avustuksia (Seyfang *et al.* 2012). Yhteisiin asioihin osallistuminen voi olla aktiivista mukanaoloa tai passiivista jäsenyyttä yhdistyksissä, tai se voi olla vapaamuotoisempaa paikallista aktiivisuutta, vaikkapa yhdistysten järjestämiin tapahtumiin kuten kyläjuhliin osallistumista. Paikallisen yhteisön sisällä voi siis olla myös valinnaisia yhteisöjä, jotka ovat muodostuneet tietyn intressin ympärille (Brint 2001).

Kunnat ovat yleensä liian kookkaita ja hallintoon keskittyviä, jotta ne muodostaisivat tiiviiden sosiaalisten suhteiden luonnehtiman yhteisön (Riipinen 2006; Walker 2011). Kunta kuitenkin sijaitsee ”jossakin ihmisen jokapäiväisen elämän taustalla ja rytmittää asukkaansa elämää” (Mäkinen 2009: 69). Viime vuosien kuntaliitokset ovat kirvoittaneet puheenvuoroja, jossa pieniin kuntiin liitetään paikallisen identiteettiä ja kansalaisvai-

kuttamiseen liittyviä merkityksiä (ks. esim. Mäkinen 2009). Ilmastotoiminnasta puhuttaessa kunta on paikallisyhteisöä suurempi, mutta merkittävää kansalaisten yhteistoiminnan kenttä, jonka kautta kuntalaiset päättävät Suomessa esimerkiksi maankäytön suunnittelusta, paikallisesta infrastruktuurista sekä verotulojen ohjaamisesta eri kohteisiin.

Samassa laajemmassa mittakaavassa voidaan tarkastella paikallistaloutta, jossa ihmiset eivät välttämättä ole päivittäin henkilökohtaisesti tekemisissä keskenään, mutta saavat kuitenkin taloudellisesta toiminnasta yhteistä hyötyä. Paikallisten ilmastohankkeiden tavoitteena onkin usein alueellisen omavaraisuuden lisääminen (esim. Raven *et al.* 2008; Seyfang *et al.* 2013). Kun ilmastotoimintaa tarkastellaan paikallistalouden näkökulmasta, puhutaan paikallisten luonnonvarojen kestävästä käytöstä sekä lähituotannon mahdollisuuksista hillitä ilmastomuutosta. Paikallistalouteen liittyy myös mahdollisuus houkutelua aktiivisella profiililla uusia asukkaita tai uutta liiketoimintaa, vahvistaa paikallista riippumattomuutta ulkopuolisista intresseistä tai kohentaa kuntien ja seutujen ulkoista kuvaa.

HINKU-hanke: empiirisen tutkimuksemme konteksti

Syksyllä 2008 ”Yllätetään yhteiskunta” -yhtyrühmän käynnistämän HINKU-hankkeen tavoitteena oli tehdä pienistä maalaiskunnista ilmastoratkaisujen muutoslaboratorioita. Hankkeeseen liittyneet viisi kuntaa lupasivat vähentää kasvihuonekaasupäästöjään vuoden 2007 tasosta 80 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Kunnat eivät saa ilmastotoimintaansa julkista rahoitusta, mutta ne saavat teknistä ja asiantuntijatukea hankkeen käynnistäjiin kuuluvalta Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE), jota Tekes on rahoittanut pienellä panoksella (2008–2012). HINKU-hankkeeseen on viime aikoina liittynyt useita muitakin, myös suurempia kuntia.

Valintamme kohdistui Mynämäkeen, koska se on yksi HINKU-hankkeen edelläkävijäkunnista ja paikkakuntana varsin tyypillinen, jopa perinteinen maaseudun kunta. Mynämäki sijaitsee Varsinais-Suomessa, joka on maan vanhimpia asuttuja seutuja. Mynämäen kunnassa on noin 8 000 asukasta, jotka asuvat hajallaan suhteellisen laajalla alueella. Kunnassa on keskustaajama, muutama pienempi kylätaajama sekä maatilojen ja metsien kuoioimaa avointa maalaismaismaa. Muihin Suomen kuntiin verrattuna Mynämäellä on verrattain paljon maatiloja (yli 300) ja pienyrityksiä (reilut

450). Monet asukkaista käyvät kuitenkin töissä tai opiskelemassa lähikunnissa. Maaseutumaisuudesta huolimatta Mynämäki sijaitsee Turun läheisyydessä, ja sen kautta kulkee valtatie 8.

Vaikka mahdollisuus liittyä hankkeeseen tuli kunnanvaltuuston agendalle hieman yllättäen, valtuusto hyväksyi liittymisen ilman vastaääniä. Valtuutetut eivät olleet täysin varmoja siitä, mihin olivat sitoutumassa, mutta uskoa antoi rakenteilla ollut kaukolämpöjärjestelmä, joka auttaisi vähentämään päästöjä ja saavuttamaan asetettuja päästötavoitteita. Maa- ja metsätaloudesta saatavasta runsaasta uusiutuvasta energiasta uskottiin myös olevan etua. Mahdollisesti tärkein syy oli kuitenkin se, että HINKU-hanke nähtiin keinona piristää paikallista elinkeinoelämää.

HINKU ei ole ruohonjuuritason toimintaa sanan varsinaisessa merkityksessä. Kyseessä on ennen kaikkea kuntaorganisaation hanke. Tavoitteena on kuitenkin saada kansalaiset mukaan. Hankkeessa on korostettu alhaalta ylöspäin etenevää prosessia, jossa ratkaisuja kokeillaan ja löydetään yhdessä paikallisten asukkaiden kanssa (Mickwitz *et al.* 2011). ”Virallisia” HINKU-toimijoita ovat lähinnä Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijat, jotka ovat jalkautuneet kuntiin antamaan asiantuntija-apua ja teknistä tukea. He ovat kuitenkin riippuvaisia kuntalaisista laajempien, koko kuntaa koskevien muutosten aikaansaamiseksi.

HINKU-hankkeen varsinaisen toiminta on muotoutunut kuntakohtaisesti, ja sitä on tehty pienellä budjetilla. Suomen ympäristökeskuksen valtakunnalliset koordinaattorit ovat järjestäneet tapaamisia kuntapäätäjille, virkamiehille, yhdistyksille ja yrityksille sekä tehneet tutustumiskäynnejä, energiakartoituksia ja ehdotuksia toimenpiteiksi sekä joissakin tapauksissa tarjonneet myös tarkempia teknisiä selvityksiä. Lisäksi he ovat järjestäneet tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia asukkaille sekä laatineet muutamia verkkotyökaluja asukkaiden tiedon hankintaan ja vaihtoon (muun muassa karttapalvelu tehdyistä HINKU-toimista sekä kimpakyytipalvelu). Pyrkimyksenä on ollut tehdä yhteistyötä paikallisten kanssa ja heidän ehtoillaan sekä katalysoida ja avustaa paikallista toimintaa.

Valitsimme Mynämäen tutkimuskohteeksi myös siitä syystä, että osa kirjoittajista on itse aiemmin toiminut siellä HINKU:n kanssa toteutetuissa yhteishankkeissa. Olemme muun muassa yrittäneet edistää aluelämpöratkaisuja Mynämäen alueella (Jalas & Heiskanen 2011), ja olemme auttaneet paikallisten HINKU:n liittyvien tapahtumien järjestämisessä (Heiskanen & Tainio 2012). Näitä

hankkeita varten kokosimme kattavia taustatietoja: luimme paikallislehtiä ja keräsimme tilastoja paikkakunnan rakennuksista ja niiden energiaratkaisuista (Rinne 2010) sekä tutustuimme HINKU-hankkeen tuottamaan materiaaliin (www.ymparisto.fi/hinku). Lisäksi osallistumme energiailtoihin, kylätapahtumiin, energiakävelyihin ja aluelämpö-hankkeen sekä yhden asukasyhdistyksen kokouksiin. Olemme siis tavanneet paikkakunnan aktiiveja ja kuntapäättäjiä, mutta ”tavallisen” kuntalaisen näkökulma HINKUun oli jäänyt askarruttamaan meitä. Olimme alun perin tulleet Mynämäkeen siinä uskossa, että ”tiiviissä maalaisyhteisössä kaikki tuntevat toisensa”. Käytännön kosketus oli herättänyt huomaamaan, että kaikki eivät todellakaan tunne toisiaan ja että paikallisen yhteistoiminnan muotoja ja foorumeita on syytä tutkia lisää.

Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Halusimme tarkastella sitä, miten paikallinen ilmastotoiminta jäsentyy kuntalaisille, keitä siihen osallistuu sekä minkä mittakaavan yhteisössä sitä tehdään tai ajatellaan tehtävän. Selvittääksemme keitä paikalliseen ilmastotoimintaan osallistuu päätimme haastatella sekä hankkeen aktiiveja että ”tavallisia asukkaita”. Haastattelut tehtiin keväällä 2012, kun HINKU-hankkeen alkamisesta oli kulunut hieman yli kolme vuotta.

HINKU-aktiiveiksi määrittelimme henkilöt, jotka ovat varta vasten pyrkineet organisoimaan jotakin *kollektiivista* toimintaa. Paikallisten aktiivien ryhmään valitsimme ensin henkilöitä, jotka ovat yleensä vastuussa yhteisistä asioista, eli kunnanvaltuuston jäsenet sekä lautakuntien puheenjohtajat. Haastattelimme myös paikallisten yhdistysten puheenjohtajia sekä yksittäisiä henkilöitä, joita ensimmäisessä vaiheessa haastatellut henkilöt nimesivät erityisen aktiiviksi toimijoiksi HINKU-hankkeessa. Haastateltujen joukossa oli kunnanjohtaja, neljä valtuutettua, kolmen lautakunnan puheenjohtajat, kahden paikallisen yhdistyksen puheenjohtajat sekä kaksi yrittäjää, joita muut haastateltavat pitivät aktiivisina HINKU-hankkeen toimijoina. Aktiiveilta tiedustelimme, mihin HINKU-hankkeen toimiin he olivat ottaneet osaa, keitä muita oli mukana, oliko mukana ketään uusia henkilöitä tai tavallisia asukkaita, kuinka onnistuneina he pitivät HINKU-hankkeeseen kuuluneita projekteja ja pitivätkö he ylipäättään HINKU-hanketta Mynämälle hyödyllisenä. Avoimista kysymyksistä koostuneet haastattelut kestivät noin 40–60 minuuttia, ja osa niistä tehtiin puhelimitse (sekä yksi sähköpostilla).

Halusimme myös tietää, missä määrin ja millä tavoin vähemmän aktiiviset kuntalaiset eli niin sanotut tavalliset asukkaat olivat mukana HINKU-hankkeessa. Tähän tarkoitukseen etsimme haastateltavia paikallisista kahviloista, pizzeriasta, kirjastosta sekä työttömien yhdistyksen kirpputorilta. Pyrimme valitsemaan mukaan taustoiltaan erilaisia henkilöitä, mikä ei täysin onnistunut, koska haastattelut oli tehtävä päivisin. Haastattelimme yhteensä 28:aa henkilöä (neljässä haastattelussa oli mukana kaksi henkilöä, esimerkiksi ystävykset tai aviopari), 18:aa naista ja kymmentä miestä. Henkilöistä seitsemän oli nuoria (alle 30-vuotiaita), kahdeksan keski-ikäisiä (30–60-vuotiaita) ja 13 ikäännyttä (yli 60-vuotiaita). Haastateltavia etsiessä saimme myös lyhyitä kannanottoja noin 20 muulta henkilöltä, jotka kieltäytyivät haastattelusta, yrittivät päästä mukaan käynnissä olevaan haastatteluun tai ottivat kantaa aiheeseen yleisellä tasolla.

Tavallisilta kuntalaisilta kysyimme, miten he olivat yhteydessä paikkakuntaan, mitkä olivat heidän käsityksensä mukaan Mynämäen hyvät ja huonot puolet ja mitä HINKU heidän mielestään tarkoitti sekä mistä toimista he olivat kuulleet tai olleet kiinnostuneita tai mihin he olivat ottaneet osaa. Kysyimme myös, oliko HINKU-hankkeesta heidän mielestään ollut hyötyä Mynämälle ja millaisia toimia he toivoisivat lisää. Nämä avoimista kysymyksistä koostuneet haastattelut kestivät noin 15–60 minuuttia.

Haastatteluaineistoa olemme täydentäneet muilla tiedoilla. Täydensimme edellisessä luvussa kuvattuja aikaisempia havaintojamme hankkimalla tietoa Mynämäen ja HINKU-hankkeen ajankohtaisesta tilanteesta internetistä. Lisäksi olemme haastatelleet kahta HINKUun koordinaatiosta vastaavaa henkilöä Suomen ympäristökeskuksesta sekä yhtä ”Yllätetään yhteiskunta” -yritysryhmän edustajaa.

Ilmastotoimintaa kunnasta koteihin

Ilmastotoiminnan muodot Mynämässä

HINKU-aloitteessa kunnan hallinnolla on tärkeä rooli merkittävien hiilidioksidipäästövähennysten aikaansaamisessa. Kahdeksankymmenen prosentin vähennystavoite pitää sisällään kaikki kunnan rajojen sisällä syntyvät päästöt, mistä syystä kunnan tulisi sekä tarkastella omaa toimintaansa että kannustaa alueen muita toimijoita muutokseen. Esittelemme seuraavassa ensin HINKU-aktiivien käsityksiä paikallisesta ilmastotoiminnasta ja sitten ”tavallisten asukkaiden” tulkintoja.

HINKU-hankkeessa mukana olevat paikalliset aktiivit ottavat osaa ilmastotoimintaan pääasiassa ammatin, viran tai luottamustoimen kautta. Useimmat ovat kunnan luottamushenkilöitä. Siksi kunnan toimet, kuten julkiset hankinnat ja energia- ja ympäristökriteerien tuominen mukaan niihin nousivat esille luontevana paikallisen ilmastotoiminnan muotona. Kunta myös vaikuttaa merkittävästi alueensa energiankulutukseen ja päästöihin maankäytön suunnittelulla ja ohjauksella, joka on toinen kuntien suorassa päätäntävallassa oleva asia. Energiatohkuutta ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä kunnan rakennuksissa pidettiin yleisesti tärkeinä HINKU-hankkeen teemoina ja toiminta-aloina. Aktiivit kertoivat, että osana HINKU-toimintaa oli sopivia alueita varattu energiatoimintaa uudisrakennuksia varten, ja Mynämäessä puhuttiinkin ”energiakaavasta”. Myös liikennesuunnittelu kiinnosti monia aktiiveja. Eräät kiinnittivät huomiota pyöräilyn myönteisiin terveysvaikutuksiin, toisten mielestä keskustan liike-elämä kärsii raskaista kuljetuksista, ja jotkut vaativat liikenneturvallisuuden parantamista ja sujuvia liikenneyhteyksiä.

Asuin- ja liikerakennusten energiatoiminnan parantaminen ja uusiutuvan energian käyttö korostuivat aktiivien puheissa tärkeinä paikallisen ilmastotoiminnan alueina. Nämä asiat eivät aivan alusta lähtien olleet yhtä suurella painolla HINKUn agendalla, mutta ne olivat saaneet yhä enemmän painoarvoa hankkeen edetessä – etenkin kun nämä hankkeet olivat useimmista muista poiketen edenneet suhteellisen rivakasti. Useita HINKUun liitettyjä toimia perusteltiin omavaraisuuden lisäämisellä ja paikallisten resurssien hyödyntämisellä. Konkreettisina hankkeina mainittiin paikallisen bioenergian ja erityisesti hakkeen käyttö, joka aktiivien mielestä tukee sekä ilmastomuutoksen torjuntaa että öljyn loppumiseen varautumista. Eräät aktiivit katsoivat, että *kylien elinkeinoisuus* ja paikallisia elinkeinoja voidaan tukea pienin, uusiutuvan energian hyödyntämiseen liittyvin hankkein. Myös *lähivuoka* oli haastattelemiemme aktiivien parissa suosittu teema.

Paikallisen elinkeinoelämän katsottiin voivan hyötyä HINKU-hankkeesta useilla tavoilla. Alun perin HINKUn tavoitteena oli osoittaa, että innovatiiviset yritykset voivat ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia, esimerkiksi hillitä ilmastonmuutosta. Aktiivien haastattelujen perusteella tämä toive elää edelleen. Lisäksi aktiivit näkivät paikallisille sijoittajille mahdollisuuksia sijoittaa uusiutuvan energian tuotantoon. Aktiivien näkemyksen mukaan HINKU-hankkeeseen osallistuminen voi olla

paikkakunnan ja sen yritysten *maineen ja brändin* kannalta hyödyllistä. Eräät aktiivit mainitsivat myös *kouluttautumisen ja henkilökohtaisten taitojen kehittämisen*. Ilmastotoiminta oli heille mahdollisuus oppia uutta ja laajentaa omia näköalojaan.

Monet aktiivit totesivat, että HINKU-hankkeella oli pystytty nostamaan esiin tärkeitä teemoja, mutta samalla osa heistä kertoi olevansa pettynyt konkreettisten aikaansaannosten vähyyteen (taulukko 1). Useat hankkeet olivat olleet työn alla useamman vuoden. Joidenkin tuloksena oli saatu aikaan konkreettisia muutoksia tai näkyviä toimia, kuten investointeja uusiin lämmitysjärjestelmiin, mutta toiset olivat edelleen idean asteella.

Kaikki paikallisesti aktiiviset henkilöt eivät toimineet aktiivisesti HINKU-hankkeessa tai suhtautuneet hankkeeseen varauksettoman myönteisesti. Joidenkin aktiivien esittämät kriittiset huomiot eivät heidän omien sanojensa mukaan kohdistuneet niinkään hiilineutraaliuteen, vaan paremminkin hankkeen vähäisiin konkreettisiin aikaansaannoksiin. Useat haastatellut mainitsivat, että yksi puolue oli ollut heidän mielestään muita enemmän esillä HINKU-hankkeen edistämisessä. Tätä pioneeriroolia sekä arvostettiin että arvosteltiin. Eräs valtuutettu esimerkiksi sanoi, ettei ole ollut niin aktiivinen, koska ei alun alkaen kuulunut hankkeen puuhamiehiin.

Haastattelemistamme tavallisista asukkaista yli kaksi kolmasosaa tunnisti HINKU-hankkeen. Useimmat yhdistivät HINKU-hankkeen ja ilmastotoiminnan energiaan ja asumiseen. Erityisesti paikkakunnalle saatu kaukolämpöverkko mainittiin usein paikallisen ilmastotoiminnan saavutuksena. Muutamat haastatellut olivat myös huomanneet yksittäisiä investointeja erityisesti maalämpöön kodeissa, maatiloilla ja yrityksissä. Muut HINKU-hankkeeseen liittyvät energiainvestoinnit, kuten hakelämmitys, aurinkolämpö ja lämmön talteenotto, mainittiin muutamassa haastattelussa. Energialtojen ja *Open Homes* -kierrosten tapainen HINKU-toiminta oli myös huomattu, mutta ainoastaan yksi tapaamamme asukas oli ottanut osaa tapahtumiin.

Tavalliset asukkaat toivat haastatteluissa esille myös sellaista HINKUn tuloksena syntyneeksi kuvittelemaansa toimintaa, jota ei mainittu aktiivien nimeämissä HINKU-hankkeissa, kuten parantuneet pyörätiet ja jätteiden kierrätyksen. Tavallisilla asukkailla oli myös toiveita aiheista, joihin HINKUn tulisi tarttua. Näitä olivat muun muassa pyöräteiden auraus talvisin, kierrätysmahdollisuuksien ja -ohjeiden kehittämisen tarve sekä tarve saada nuorisolle muutakin toimintaa kuin keskustan

Taulukko 1. Paikallisia ilmastohankkeita, joissa aktiivit olivat mukana.
 Table 1. Local climate action projects in which the activists were involved.

Hanke/hanke-idea	Tilanne keväällä 2012
Energiakatselmukset, järjestelmällinen energiasuunnittelu ja -valvonta, energiainvestoinnit kunnan rakennuksissa	Energiakatselmukset tehty, kunta liittynyt valtakunnalliseen energiasopimukseen, investointeja tehty jonkin verran (esimerkiksi LED-valaistukseen).
Energiatehokkuuteen tähtäävä maankäytön suunnittelu	HINKU-hanke on näkyvässä osassa maankäytön suunnitteluohjelmassa. Kaksi kaavaa hyväksytty (toinen koskee energiatehokkuutta ja toinen passiivitaloa).
Kaukolämpöverkko	Toiminnassa Mynämäen keskustassa. Päätös tehty ennen HINKU-hanketta, päätetty sittemmin laajentaa
Aluelämpölaitosmalli	Yritetty saada aikaan kahdesti; toistaiseksi aluelämpölaitoksia ei ole perustettu; ideaa on edelleen pidetty esillä ja jonkin verran myönteistä kehitystä on tapahtunut.
Leipomosta peräisin olevan hukkalämmön hyödyntäminen	Idean tasolla; laskelmia tehty, projekti edelleen asialistalla, muttei ole edennyt viime aikoina.
Tuulivoimaa ammattikoulussa	Hanke eteni lähes toteuttamisvaiheeseen, mutta keskeytyi tuulivoimayrittäjän konkurssin vuoksi. Tuulimittaus jatkuu.
Pientuulivoimapuisto	Idean tasolla; pientuulivoimaloiden myyjä yritetty saada lahjoittamaan tai lainaamaan voimaloita tässä kuitenkin onnistumatta.
Tuulivoimaloita	Yksityisillä maanomistajilla useita hankkeeseen liittyviä ideoita; investointeja ei vielä tehty.
Passiivikerrostalo	Rakennuslupa myönnetty, mutta rakentamista ei vielä aloitettu kilpailevan kerrostalohankkeen vuoksi.
Kimppakyytipalvelu	Verkossa toimiva kimppekyytipalvelu on perustettu, mutta käyttö vähäistä.
Vähähiiliset kouluateriat	Reseptejä tarkasteltu uudelleen opinnäytetyönä; hanke viety onnistuneesti päätökseen.
Lähiruoka	Kunta ja paikalliset kauppiat sitoutuneet; tarjonnan lisääntymisestä joitakin merkkejä (mutta kaikki aktiivit eivät yksimielisiä toimivuudesta).
Yksittäisiä investointeja maalämpöön, aurinkolämpöön, lämmön talteenottoon, hakelämmitykseen jne. kodeissa, maataloilla ja yrityksissä	Lukuisia investointeja tehty.
Energiaillat ja <i>Open Homes</i> -kierrokset	Useita energiailtoja järjestetty. Kaksi <i>Open Homes</i> -kierrosta tehty.
Suunnitelma, jonka mukaan paikallisessa ammattikoulussa tarjottaisiin mahdollisuutta erikoistua energiaremontteihin	Esitys tehty muille ammattikoulun omistaville tahoille (naapurikunnille).

kiertäminen autolla. Nämä ovat arkipäiväisempiä asioita kuin aktiivien puuhaamat tuulipuistot ja aurinkokeräimet.

Useimpien tapaamiemme tavallisten asukkaiden kuva HINKUsta ja paikallisesta ilmastotoiminnasta oli myönteinen. Käsitykset siitä, miksi hanke on ”hyväksi Mynämälle” vaihtelivat kuitenkin varsin suuresti, mikä viittaa siihen, että kukin on itseksensä muodostanut oman käsityksensä hankkeesta. Hankkeen siis tiedettiin yleisesti liittyvän jorjokin ”energiaan ja lämmitykseen” sekä mahdollisesti

liikkumiseen ja lähiruokaan, mutta sen varsinaisesta tavoitteesta ei ollut jaettua käsitystä.

Ilmastotoiminnan mittakaavat Mynämässä

HINKU on kuntien hanke, ja sen aktiivisia toimijoita ovat kunnan poliittiset päättäjät, luottamushenkilöt ja viranhaltijat. Kunnan keskeinen rooli paikallisen ilmastotoiminnan kenttänä näkyy siinä, mitä HINKU-toimia aktiivit painottavat, mutta se näkyy myös siinä, mitä HINKU-toimia tavalliset

asukkaat ovat huomanneet tai pitävät tärkeinä edistettävänä asioina. Pienellä paikkakunnalla suhteellisesti useampi osallistuu kunnalliseen päätöksentekoon kuin suurissa kaupungeissa. Tästä huolimatta useimmat yleisillä paikoilla tavoittamamme tavalliset asukkaat eivät yleensä puhuneet kunnassa memuodossa, vaan kunnan toimijuus näkyi tavallisten asukkaiden puheessa etenkin siinä, miten paljon puheessa esitettiin toivomuksia tai ehdotuksia kunnan suuntaan tai HINKU-hankkeen suuntaan.

Toinen mynämäkeläisten puheessa vallitseva paikallisen ilmastotoiminnan mittakaava on oma, perheen ja lähipiirin arkinen toiminta, joka tuli esille sekä aktiivien että ”tavallisten asukkaiden” haastatteluissa. Arkista toimintaa olivat liikkumistottumusten muuttaminen ja esimerkiksi kimpakyytien suosiminen, jätteiden entistä tarkempi lajittelu sekä lämmitysjärjestelmien uusiminen. Esimerkiksi yksi tavallisista asukkaista kuvasi omaa ilmastotoimintaansa seuraavasti:

Kyllä minä tai meidän perhe ollaan yritetty lajitella. Me hankittiin se nelilokerikko ja jotain pieniä juttuja ollaan tehty. Ja kompostori meillä on pihalla. Yritetään ainakin jollain tavalla vaikuttaa tähän asiaan. – – Niin ja kyllä sekin, ettei me nyt ajeta, kun mä ennen vein autolla, se on jäänyt se lyhyen matkan ajaminen. – – Se, mitä olen pystynyt, niin olen saanut opetettua meidän isännän huuhtelemaan maitotölkit ja pistämään ne kuivumaan. – – Hän lajittelee kanssa ja vie metallit ja pahvit. Että se on, että olen saanut toiset [miehen ja lapset] oppimaan tähän. (omakotitalossa asuva nainen)

Lämmitysjärjestelmien vaihtaminen oli yleisin aktiivien mainitsema HINKU-saavutus. Näistä asuntojen omistajat, maanviljelijät ja yritykset olivat päättäneet itsenäisesti. Haastateltavamme kertoivat että öljykattiloiden vaihtaminen maalämpöön tai hakepolttimiin oli yleistynyt HINKU-hankkeen käynnistämisen jälkeen, ja erät olivat havainneet kiinnostuksen energiategohkuusasioita kohtaan lisääntyneen. Katoille asennetut aurinkolämpökeräimet mainittiin myös HINKU-hankkeen näkyvänä aikaansaannoksena.

Tavallisten asukkaiden kokemusten perusteella muutosten tekeminen edes omassa elämässä ja omissa lämmitysjärjestelmissä ei ole erityisen yksinkertaista. Muutamat haastatellut olivat vaihtaneet talonsa lämmitysjärjestelmää, kun taas toiset olivat tyytyväisiä nykyiseen järjestelmäänsä (joka silloin oli yleensä puulämmitys). Useat haastatellut kuitenkin kokivat, että heidän nykyisessä lämmi-

tysjärjestelmässään oli ongelmia, mutta sen vaihtaminenkaan ei ollut ongelmatonta. Esimerkkejä tästä ovat seuraavat toteamukset:

No, talo lämpenee sähköllä, eikäpä sille paljon mitään mahda... (omakotitalossa asuva eläkeläisnainen)

Ei sinänsä, se hintapuoli vähän [tyttären siirtyminen maalämpöön], kun on nuori likka. Kustannukset on kovia nykyisin, kai se tulee takaisin? (eläkkeellä oleva rakennusmies ja sähköasentaja)

Paikallisten yhdistysten voisi kuvitella vastaavan melko hyvin ”paikallisyhteisön” määritelmää. Mynämäen kunnan verkkosivulla on lueteltu 64 paikallista yhdistystä tai valtakunnallisen järjestön paikallisosastoa, joita ovat muun muassa kylä- ja asukasyhdistykset, poliittiset järjestöt, urheiluseurat, paikalliset Punaisen Ristin ja naisjärjestöjen jaostot, paikallinen luonnonsuojeluyhdistys, eläkeläisyhdistys, Omakotiliiton paikallisyhdistys, kotiseutuyhdistys ja vapaapalokunta. Kunnassa on siis lähes yksi järjestö jokaista sataa asukasta kohti, mutta osallistumisen aste vaihtelee. Haastattelemamme aktiivit olivat jäseninä tai luottamushenkilöinä useissa yhdistyksissä, kun taas haastattelemistamme tavallisista asukkaista lähes kolmasosa ei toiminut missään yhdistyksessä. Lisäksi järjestöistä vain muutamat ovat tietojemme mukaan toistaiseksi olleet aktiivisesti mukana HINKU-hankkeessa.

Yksi paikallinen yhdistys oli kuitenkin noussut esille tässä yhteydessä. Kun kysyimme aktiiveilta, oliko HINKU-hanke tuonut esiin ketään uusia henkilöitä niiden lisäksi, jotka yleensä toimivat näkyvästi paikallisissa asioissa, useat henkilöt mainitsivat paikallisen pienkiinteistöyhdistyksen. Monien mielestä tämä yhdistys oli saanut paikallisesti lisää näkyvyyttä HINKU-hankkeeseen osallistumisensa ansiosta ja se oli tehnyt ”erittäin hyvää työtä” muun muassa energialtojen järjestämisessä ja energiatietämyksen levittämisessä.

Pienkiinteistöyhdistys on näkyvämmän esillä... nyt he on mukana järjestämässä tämmösiä, että pääsee tutustumaan omakotitaloihin mihin on kaukolämpöä ja aurinkosähköä ja kaikkee tämmösiä laitettu. Että pystyy vähän kokemuksi siten saamaan että miten ne hommat pelaa. (mies, kunnanvaltuutettu)

Paikallisuus on tärkeässä roolissa HINKUn kansallisessa koordinaatiossa, ja juuri yrityksille on suunnattu koulutusta, räätälöityä neuvontaa ja eri-

laisia tapahtumia. Paikallistalouden vahvistaminen oli myös tärkeä argumentti, kun Mynämäki lähti mukaan HINKU-hankkeeseen, ja se oli vahvasti esillä toiveena aktiivien kommentteissa.

Tässäkin, jos lähdetään pelkästään HINKU-hanketta miettimään Mynämäellä siinä mielessä, että tehdään maatiloista omavaraisia, niin ensin tietysti lämpö ja energia, mitä tilat käyttää ja sitten se koneisto. – Et luulisi siinäkin olevan kehityspotentiaalia. (mies, kunnanvaltuuston jäsen)

Onhan se tavallaan myös voimavara ja argumentti kertoa että täällä kiinnitetään siihen hiilineutraaliseen – jos me saataisiin tänne niitä tuulipuistoja ja tämän tyyppisiä asioita niin voitaisi taas katsoa, että meillä olisi tätä hightechä täällä ja sitä uusiutuvaa sitä kautta. Meillähän on valtavat metsät Mynämäellä – Mun mielestäni siis... minkälainen mainearvo se on, kun siihen puhallettaisi yhteen. (mies, aktiivisen yrityksen edustaja)

Kyse ei ole pelkistä visioista. Osa kunnanvaltuutetuista mainitsi HINKU-aktiiveina joitakin paikallisia yrityksiä. Näitä olivat muun muassa maalämpöasennuksia tekevä yritys, nyttemmin aurinkolämpöasennuksilla profiloituva LVI-alan yritys sekä paikallinen leipomo. Näitä pidettiin yrityksinä, jotka hyötyvät HINKU-toiminnasta ja edistävät sitä omalla tarjonnallaan.

Paikallistalous tuntui kiinnostavan myös haastattelemiamme tavallisia asukkaita hyvinkin paljon, mutta he eivät useinkaan nähneet yhteyttä sen ja HINKU-hankkeen välillä. Usein mainittuja arkipäiväisiä huolia olivat esimerkiksi nuorisolle suunnatun tekemisen puute, poliisien vähäisyys sekä erityisesti se, että useat paikalliset yritykset olivat viime aikoina lopettaneet toimintansa. Toisaalta varsinkin jotkut nuoremmissa asukkaista pitivät HINKU-hanketta hyvänä asiana pelkästään siksi, että se sai aikaan muutoksia. Heidän mielestään oli hyvä, että kunta loi yhteyksiä ulkopuolelle, ja he toivoivat, että paikkakunnalle tulisi uusia asukkaita ja työpaikkoja ja elämään enemmän vaihtoehtoja.

Se on hyvä juttu. Musta tuntuu, että tää [Mynämäki] on välillä vähän jäänyt muusta maailmasta eristyksiin. Niin jos se vähän pääsi täältä ylös. (nuori nainen)

Paikallistalouden hyötyminen tuli haastattelussa esille myös tärkeänä argumenttina, jonka avulla

voitaisiin vahvistaa HINKU-hankkeen uskottavuutta ja varmistaa, että hankkeessa ollaan menossa oikeaan suuntaan. Tässä yhteydessä painotettiin lyhyen aikavälin hyötyjä ja välittömiä aikaansaannoksia, joilla oli joidenkin aktiivien mielestä ollut tärkeä rooli HINKUn vakiinnuttamisessa ja legitimoinnissa paikkakunnalla.

Ihan taas kerran sieltä energiavaihtoehtojen kautta, että kyllähän kunnassa on tehty aika merkittävät säästöt kunnan kiinteistöissä ja kaikissa... ja sitten just että näitä maalämpöä ja kaikennäköisiä muita, nehan vaikuttaa tavallaan asumiseen kuitenkin ja peruskorjauksia ja tämmösiä tehdään. Se on tullut tämä energiatalous tapetille. (mies, kunnanvaltuuston jäsen)

Monenlaisia parannuksia olikin saatu aikaan Mynämäessä HINKUn ensimmäisen kolmen toimintavuoden aikana. Näitä olivat esimerkiksi kunnan rakennusten lämmitysjärjestelmissä tehdyt parannukset, koulujen uudet lämmitysjärjestelmät ja olemassa olevien järjestelmien säädöt, joilla oli saatu aikaan merkittäviä säästöjä. Sen sijaan alun alkaen Mynämäessä agendalla olleet paikallisesti omaleimaisimmat hankkeet, kuten energian tekeminen sokerijuurikkaista ja kaisloista, olivat jääneet keskustelussa taka-alalle, kun energiansäästö ja valtakunnallisestikin tunnetut ratkaisut kuten maa- ja hakelämpö olivat saaneet sijaa HINKU-keskustelussa ja kuntalaisten investoinneissa ja aktiviteeteissa. Monet olivat myös pettyneitä, kun tuulivoimahankkeet eivät olleet toteutuneet.

HINKU-hankkeen tiivis yhteys paikalliseen yritystoimintaan herätti myös joitakin kysymyksiä tavallisten asukkaiden parissa. Muutamat tavalliset asukkaat ja yksi aktiiveista olivat jonkin verran huolissaan HINKU-hankkeen puitteissa markkinoitujen ratkaisujen perimmäisistä motiiveista. Heidän mielestään oli moraalisesti arvelluttavaa yhdistää ilmastoargumentit ja yrityksen tuotteiden myynti. Vaikka paikallistalous osoittautui siis tärkeäksi HINKUn hyväksyttävyydelle, se osoittautui myös vaikeaksi käsitteeksi, jossa on luovittava tarkkaan yhteisten ja yksityisten intressien yhteensovittamisessa.

Vaikeimmin mynämäkeläisten puheesta tunnistettava HINKU-toiminnan mittakaava on asuin-yhteisö, eli kuntaa pienempi naapurusto. Se tosin sisältyy osin esimerkiksi yllä mainittuihin kylä- ja asukasyhdistyksiin, jotka ovat yleensä ”virallisia” asuin-yhteisön ja naapuruston edustajia. HINKU-toiminnan kautta ne olivat jonkin verran saaneet uuttakin väkeä liikkeelle:

Ei tässä nyt kannata tietysti kauheesti kehua tämän yhdistyksen toimintaa sinänsä, mutta kyllä se aina eteenpäin menee kun mahdollisimman monet käy tämmöisissä illoissa kun on pidetty. On ne sitten omakoti-iltaja vai energiaiiloja tai rakennusiltoja, mitä on pidetty, niin aina niissä on kajottu näihin [energia- ja lämmitys-] asioihin. Niissä on kuitenkin semmoista kuulijakuntaa aina paikalla, erilaista kun missään yhdistyksissä, kokouksissa istuvat. (aktiivi, paikallisen yhdistyksen edustaja)

Kaikkein selvimmin naapurusto paikallisen ilmastotoiminnan mittakaavana tuli esille kunnan muutamissa harvoissa kerrostaloissa asuvien kohdalla, jossa asukkaiden yhteistoiminta on luontevaa ja joskus välttämätöntäkin – joskin sielläkin haastavaa:

Asun keskustan kerrostalossa, joka on siis sähkölämmitteinen. Siinä oli semmonen idea, että laitettaisiin kaikkiin asuntoihin ilmalämpöpumput. Siinä vaan asuu aika paljon vanhaa väestöä, niin eivät sitten lämmenneet tälle. – – Siinä sit minä ja kaksi muuta asukasta otti tämän ilmalämpöpumpun ja olen nyt huomannut, että sähkölasku oli 1500 kWh pienempi... – – ei me saatu tosiaan siitä muuta kun kolme asukasta otti sen. – – Mutta ei se huono hanke ole, kyl mä ainakin olen tyytyväinen. (nainen, kerrostalo)

Naapurusto foorumina oli vahvasti esillä myös muutamien aktiivien aloitteissa, joiden tavoitteena oli pelastaa kylä ja erityisesti kyläkouluja perustamalla niihin pieni kunnan ja yksityisten kiinteistöjen yhteinen aluelämpöverkko. Tässä HINKU-hankkeen valtakunnalliset koordinaattorit olivat toimineet sinnikkäästi ja pyrkineet löytämään yrittäjiä, jotka voisivat investoida tällaiseen lämpöverkoon, sekä asukkaita, jotka haluaisivat sen asiakkaiksi. Pieniä investointeja onkin haastattelujemme jälkeen saatu aikaan, mutta varsinaiset asukkaiden yhteiset ratkaisut antavat vielä odottaa itseään.

Tärkeystään huolimatta naapurusto ja kylät tuntuvat havaintojemme perusteella olevan vaikeasti jäsennettävä ja organisatorisesti osin ”ontto” mittakaava, jolla ei aina ole virallista edustajaa tai selvärajaista toimintatapaa. Naapuruston merkitys tulee kylähankkeiden lisäksi esille esimerkiksi muutamissa kommentteissa, joissa toivottiin, että HINKU näkyisi enemmän katukuvassa. Osa haasteltavistamme olikin ilahtunut muutamasta katoille ilmestyneestä aurinkolämpöpöytästä, koska ne edustavat konkreettista fyysistä muutosta naapurustossa ja asuinyhteisössä.

Paikallisen ilmastotoiminnan organisoiminnan haasteita

Mynämäen todellisuus ei kaikilta osin vastaa paikallista ilmastotoimintaa käsittelevän kirjallisuuden ihanteellista kuvaa paikallisyhteisöistä ja niiden aktiivisesta ilmastotoiminnasta (Seyfang & Smith 2007). Voi toki olla, että paikallisyhteisöjen saavutuksista kertovat tutkimukset eivät korosta alkuvaikeuksia, toisin kuin tällainen käynnissä olevan hankkeen kuvaus. Havaintomme kuitenkin viittaavat siihen, että oman arjen puitteiden muuttamiseen tarvittavaa joukkoliikettä ei helposti saada liikkeelle. Useimmat Mynämäessä toteutetut hankkeet ovat toteutuneet joko yksityisten ihmisten tai virallisten kanavien kautta. Organisaattorajat ylittävä ja innovatiivinen toiminta kiinnostasi erityisesti hankkeen aktiiveja, mutta tällainen toiminta (aluelämpöverkot, kylien yhteistoiminta, yritysten ja yhdistysten yhteistoiminta) oli osoittautunut vaikeaksi. Monet kunnianhimoisimmista hankkeista olivat viivästyneet tai juuttuneet paikoilleen käytännön ongelmien vuoksi. Monissa tapauksissa silkka käytännön työn määrä ja pääoman puute riittivät syiksi, miksi hankkeita oli vaikea toteuttaa. Aktiiveja oli vähän, ja heillä oli paljon tekemistä.

Tutkimuksemme perusteella voi päätellä, että vaikeuksista huolimatta kuntalaiset näyttävät mielittävän HINKU-hankkeen nimenomaan kollektiivisten päätösten areenaksi. Toiveet ja huomiot kohdistuvat kunnan perinteisille toimialueille, kuten kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin, jätehuoltoon ja muihin julkisiin palveluihin, joita yksittäiset ihmiset eivät pysty sellaisenaan itselleen suoraan hankkimaan. Joitakin paikallista ilmastotoimintaa tukevia muutoksia oli Mynämäessä saatu aikaan kunnan perinteisillä toimialueilla, kuten julkisissa rakennuksissa, kaavoituksessa ja kaukolämpöverkon rakentamisessa. Lisäksi kunta oli, HINKUn valtakunnallisen koordinaation tuella, pyrkinyt järjestämään erilaisia tapahtumia kuten energianeuvontaa ja uudenlaisia palveluja, kuten kimppekyytipalvelun.

Yhteisten ratkaisujen kehittämistä vaikeuttaa kuitenkin se, että kokonaisuutena tarkasteltuna Mynämäki ei ole pelkästään perinteinen maalaisyhteisö, vaan siellä on monia erilaisia yhteisöjä ja elämäntapoja. Pienetkin yhteisöt voivat olla varsin monimuotoisia ja liikkuvia, ja maatilalla asuvien viljelijöiden arkipäivän murheet ovat toisenlaisia kuin kunnan keskustassa asuvien, toisella paikkakunnalla opiskelevien nuorten. Pienten yhteisöjen haasteena on, että vain harvat ovat kiinnostuneita jostakin tietyistä asiasta, kuten kimp-

pakyydeistä ja netin kautta järjestäytymisestä tai hakkeen poltosta ja maatalouden sivuvirroista.

Järjestäytyminen on vaikeaa henkilöille, joilta puuttuvat kiinteät sosiaaliset suhteet, esimerkiksi työn tai yhdistystoiminnan kautta. Nekin, joilla suhteita on, saattavat olla varovaisia, sillä voimakkaat kannanotot saattavat mutkistaa liikesuhteita tai sosiaalisia suhteita. Eräät haastateltavat viittasivat tähän sanoessaan, että he ”*pysyvät mieluummin puolueettomina*” tai eivät ”*ota kantaa suuntaan tai toiseen, kun erilaisia näkökantoja on niin paljon*”. Tämä saattaa olla osaltaan syynä sille, miksi yksityisillä ratkaisuilla on ollut jaettuja ratkaisuja enemmän menestystä.

Päätelmät

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet paikallista ilmastotoimintaa suomalaisessa kunnassa keskittyen siihen, mitä eri ihmiset pitävät ilmastotoimintana ja keitä siihen osallistuu. Koska ilmastomuutoksen torjunta on vaikuttavampaa yhdessä kuin yksin, tutkimme minkälaisilla foorumeilla ja missä mittakaavassa (perhe, ystävät, naapurusto, yhdistykset, kunta, paikallistalous) paikallista ilmastotoimintaa tehdään.

Mynämäessä on edistetty monipuolista ilmastoaogendaa. Kunta, kansallinen HINKU-koordinaatio ja muutamat paikalliset aktiivit ovat käynnistäneet useita energiaan, asumiseen ja ruokaan liittyviä hankkeita. Konkreettista toimintaa on ollut eniten energiätehokkuuden sekä uusiutuvien lämmitysaineiden käytössä. Myös kaukolämpöverkon rakentaminen on katsottu keskeiseksi HINKU-toiminnaksi, ja sitä kehitetään kuulemamme mukaan edelleen. Onnistuneimmat saavutukset soveltavat tunnettua tekniikkaa, ja niitä on tehty olemassa olevien organisaattorakenteiden (kunta, yritykset, kotitaloudet) puitteissa. Näin on käynyt siitä huolimatta, että suunnitelmissa on ollut myös omaperäisiä ratkaisuja ja useiden eri tahojen yhteistoimintaa.

HINKU-hanke on saanut laajaa kannatusta paikkakunnalla. Tähän on osasyynä se, että hanke on tuottanut joitakin näkyviä aikaansaannoksia ensimmäisen kolmen vuoden aikana. Lämmitysratkaisut ovat muutenkin ajankohtaisia ja lähellä monien kuntalaisten arkea. Lämmitysjärjestelmien vaihtaminen on siis kuntalaisille konkreettinen tapa osallistua HINKU-toimintaan. Vaikka asennetut energiaratkaisut eivät ole erityisen omaperäisiä, ne ovat onnistuneisuudellaan ja tuomillaan säästöillä lisänneet hankkeen uskottavuutta ja tuottaneet näkyvää hyötyä. Myös kunnan omassa

rakennuskannassa on saavutettu säästöjä, joista on välitöntä hyötyä kuntalaisille.

HINKU-hankkeen saavutuksia ja kannatusta pohdittaessa on syytä huomioida, että hanke alkoi Mynämäessä ilman ruohonjuuritason näkyvää aktivismia tai aloitteita, jotka olisivat merkkejä ilmastotoiminnasta tai ennakoineet sitä. Hiili-neutraali Mynämäki on alussa ollut ulkopuolisten toimijoiden ja kuntapäätäjien visio, jonka kansalaiset kuitenkin näyttävät ottaneen hyväksyvästi vastaan. Paikallistaso on siis hankkeessa valjastettu onnistuneesti kantamaan ilmastomuutoksen torjuntaan liittyviä merkityksiä. Lienee kuitenkin liioiteltua sanoa paikallisten ihmisten haluavan tai aikovan ”yllättää yhteiskunta” omalla toimeliaisuudellaan ja kekseliäisyydellään; ennemmin kyse on ilmastomuutoksen torjunnan omaksumisesta tiettyinä yksityisinä tekoina ja HINKU-toiminnan mieltämisestä kollektiivisten päätösten areenana.

Tavalliset kuntalaiset ovat Mynämäessä useimmiten pysytelleet toisaalta kuluttajan ja toisaalta kuntalaisen roolissa. Asuinympäristön ja naapuruston mittakaavassa toteutettavat yhteishankkeet, kuten kylän yhteiset aluelämpöratkaisut, ovat olleet haastavia ja vaatineet paljon aikaa. Yhteistyössä on hankittu ja jaettu tietoa, mutta konkreettisia investointeja ei ainakaan vielä ole saatu toteutettua. Lisäksi laajemman toimijoiden joukon voimaannuttaminen toimintaan on edelleen haaste. Tällaiset paikalliseen ilmastotoimintaan liittyvän yhteistyön ja uudenlaisten organisoitumistapojen löytämisen vaikeudet eivät sinänsä ole hämmästyttäviä. Ne kuitenkin herättävät arvioimaan uudelleen ruohonjuuritasoa painottavan kirjallisuuden ihanteellista ja innostunutta kuvaa paikallisesta ilmastotoiminnasta (Seyfang & Smith 2007; Seyfang *et al.* 2012).

Tutkimuksemme on tapaustutkimus, ja se perustuu rajalliseen aineistoon yhdestä HINKU-hankkeen viidestä alkuperäisestä pioneerikunnasta. Lisäksi olemme tutkineet hanketta sen kolmannen toimintavuoden alussa. Niinpä havaintomme korostavat toiminnan vaikeuksia mahdollisesti enemmän kuin esimerkiksi vuosikymmenen päästä tehdyt tutkimukset (vrt. Raven *et al.* 2008). Emme siis voi sanoa mitään yleistettävää HINKU-hankkeen tai muiden paikallisten hankkeiden kyvystä käynnistää uudenlaista paikallistason yhteistoimintaa; tällainen vaatisi huomattavasti laajemman aineiston. Tapaustutkimuksemme tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että paikallinen ilmastotoiminta vaatii runsaasti tukea ja aikaa, jotta yhteisiä intressejä löydettäisiin ja konkreettisia hankkeita saataisiin toteutettua. Kansalaisten yhteistoiminta vaatii huomattavan määrän aikaa, vaivaa ja

viitseliäisyyttä silloinkin, kun sitä edistämässä on aktiivisia ja sitoutuneita ihmisiä. Samalla tutkimuksemme osoittaa, että yksittäisiäkään pieniä ja konkreettisia saavutuksia ei tule väheksyä, koska niiden avulla luodaan uskoa paikallisen ilmastotoiminnan järkevyyteen ja toteuttamiskelpoisuuteen.

Lähteet

- Brint, Steven (2001). Gemeinschaft revisited: a critique and reconstruction of the community concept. *Sociological Theory* 19:1, 1–23.
- Dusyk, Nichole (2013). *The transformative potential of participatory politics: energy planning and emergent sustainability in British Columbia, Canada*. Submitted PhD thesis, Faculty of Graduate Studies, University of British Columbia.
- Fine, Gary Alan & Harrington, Brooke (2004). Tiny publics: small groups and civil society. *Sociological Theory* 22:3, 341–356.
- Heiskanen, Eva (2011). Kohti yhteisöllistä ympäristötietoisuutta. Teoksessa Harju-Autti, Pekka, Neuvonen, Alekski & Hakkarainen, Louna (toim.) *Ympäristötietoisuus: suomalaiset 2010-lukua tekemässä*. Ympäristöministeriö ja Rakennustieto, Helsinki, 49–61.
- Heiskanen, Eva, Ahlqvist, Kirsti & Perrels, Adriaan (2005). Ekotehokkaampaa asumisen arkea kehittämässä – kuluttajalähtöisesti. Teoksessa Lammi, Minna & Timonen Päivi (toim.) *Koti – tehtävistä uusiin ihanteisiin. Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja 4*. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Heiskanen, Eva, Johnson, Mikael, Robinson, Simon, Vadovics, Edina & Saastamoinen, Mika (2009). Yhteistoiminta kestävässä kulutuksessa: esimerkkinä hiilipäästöjen vähentäminen. *Janus* 17:3, 200–218.
- Heiskanen, Eva & Tainio, Pasi (2012). Energiakonsultti löytyy naapurista. *Omakotilehti* 1–2/2012, 61.
- Ilmastodieetti (2010). *Ilmastodieetti-sivusto*. . 30.4.2013, www.ilmastodieetti.fi
- Jalas, Mikko & Heiskanen, Eva (2011). Käyttäjät kestävien innovaatioiden kehittäjinä. Teoksessa Joutsenvirta, Maria, Halme, Minna, Jalas, Mikko & Mäkinen, Jukka (toim.) *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Juhola, Sirkku, Haanpää, Simo & Peltonen, Lasse (2011). Kunnat ilmastomuutokseen sopeutumisen kynnyksellä. Teoksessa Virtanen, Anne & Rohweder, Liisa (toim.) *Ilmastomuutos käytännössä: hillinän ja sopeutumisen keinot*. Gaudeamus, Helsinki, 260–262.
- Mickwitz, Per, Hildén, Mikael, Seppälä, Jyri & Melanen, Matti (2011). Sustainability through system transformation: lessons from Finnish efforts. *Journal of Cleaner Production* 19:16, 1779–1787.
- Middlemiss, Lucy & Parrish, Bradley, D. (2010). Building capacity for low-carbon communities: the role of grassroots initiatives. *Energy Policy* 38:12, 7559–7566.
- Miller, Daniel (1998). *A theory of shopping*. Cornell University Press, Cornell.
- Mäkinen, Minna (2009). Tapaus Säynätsalo. Paikallisuuden rooli ja merkitys kuntaliitosprosessissa. *Maaseudun uusi aika* 1/2009, 61–71.
- Paltta, Outi & Erat, Bruno (2009). Kestävä kylä pohjoisissa olosuhteissa. Vertaileva seuranta tutkimus. *Suomen ympäristö* 32/2009.
- Pietiläinen, Olli-Pekka, Tainio, Pasi, Seppälä, Jyri & Tenhunen Jyrki (2013). HINKU-kunnat *vähensivät* kasvihuonekaasupäästöjä. 13.12.2012, www.hinku-foorumi.fi/kunta/fi_FI/hinkukunnatvähensivatilmastopaastoja/
- Raven, Rob P. J. M., Heiskanen, Eva, Lovio, Raimo, Hodson, Mike & Brohmann, Bettina (2008). The contribution of local experiments and negotiation processes to field-level learning in emerging (niche) technologies. *Bulletin of Science, Technology & Society* 28:6, 464–477.
- Riipinen, Mari (2006). Maankäytön oikeutus paikallisyhteisöissä. Sosiaalisen pääoman valta ja skaala. *Alue ja Ympäristö* 35:1, 37–49.
- Rinne, Samuli (2010). *Kuhmoisen, Padasjoen, Parikkalan, Mynämäen ja Uudenkaupungin rakennusten energiankäytön tehostamis- ja säästöselvitys*. Suomen ympäristökeskus, Hiilineutraalit kunnat -hanke.
- Seppälä, Jyri & Tenhunen, Jyrki (2010). Hiilineutraalius luo uusia kasvunäkymiä: kohti hiilineutraalia kuntaa (HINKU). Teoksessa Staffans, A., Merikoski, T., Paatero, J., Hasu, E., Heinonen, J., Junnila, S., Sevander, V., Nousiainen, M. & Mikkonen, V. (toim.) *Kestävä maankäyttö: uusia toimintatapoja, menetelmiä ja työkaluja*. Tekes, Helsinki.
- Seyfang, Gill & Smith, Adrian (2007). Grassroots innovations for sustainable development: towards a new research and policy agenda. *Environmental Politics* 16:4, 584–603.
- Seyfang, Gill, Park, Jung Jin & Smith, Adiran (2012). Community energy In The UK. *3S Working Paper* 2012-11. Science, Society and Sustainability Research Group, Norwich.
- Shove, Elizabeth (2003). Converging conventions of comfort, cleanliness and convenience. *Journal of Consumer Policy* 26:4, 395–418.
- Tamminen, Sara (2007). Aktivismi kaupunkitilan muokkaajana. Ajatuksia vallan käytännöistä. *Alue ja Ympäristö* 36:2, 43–48.
- Walker, Gordon (2011). The role for ‘community’ in carbon governance. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 2:5, 777–782.
- Walker, Gordon & Devine Wright, Patrick (2008). Community renewable energy: what does it mean? *Energy Policy* 36:2, 497–500.
- Wilk, Russel (2002). Consumption, human needs, and global environmental change. *Global Environmental Change* 12:1, 5–13.
- Vainio, Ville & Raitanen Jari (2012). *Mahdollottomasta mahdollinen: yllätetään yhteiskunta/Public-private-people partnership*. Devoi Oy, Helsinki.
- Yearley, Steven (1996). *Sociology, environmentalism, globalization. Reinventing the globe*. Sage, London.
- YM (2012). *Vähemmästä viisaammin. Kestävän tuotannon ja kulutuksen ohjelman uudistus 2012*. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Young, William & Middlemiss, Lucie (2012). A rethink of how policy and social science approach changing individuals’ actions on greenhouse gas emissions. *Energy Policy* 41:C, 742–747.